

lucebert

alles van waarde is weerloos
lucebert

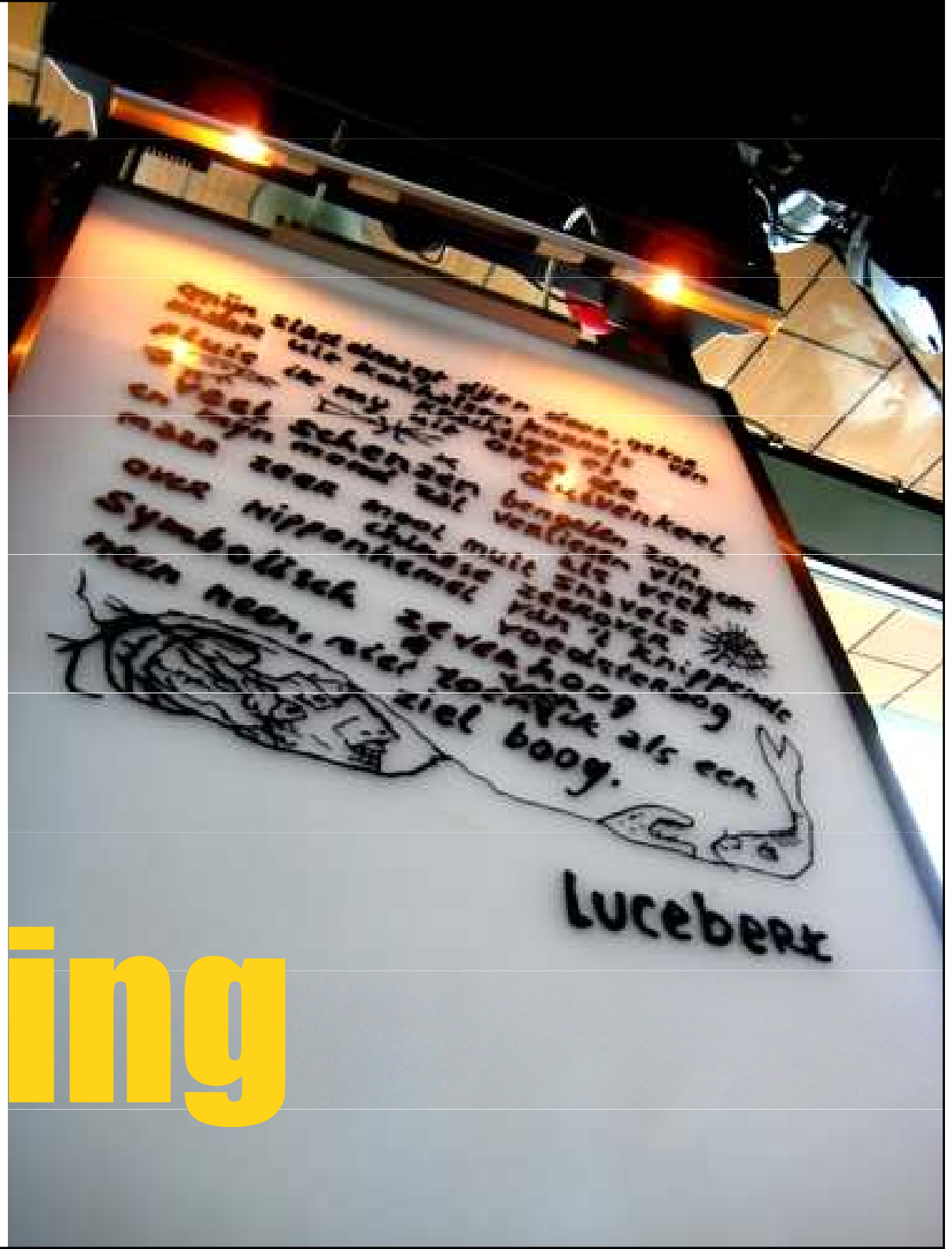
lucebert

- 1. Inleiding**
- 2. Keizer**
- 3. Vijftigers**
- 4. Cobra**
- 5. Poëtica**
- 6. Gedichten**

alles van waarde is weerloos

lucebert

inleiding

lucebert

- 1924 – 1994
- Lubertus Swaanswijk
- Lucebert: luce (licht) + bert (licht)

alles van waarde is weerloos

lucebert

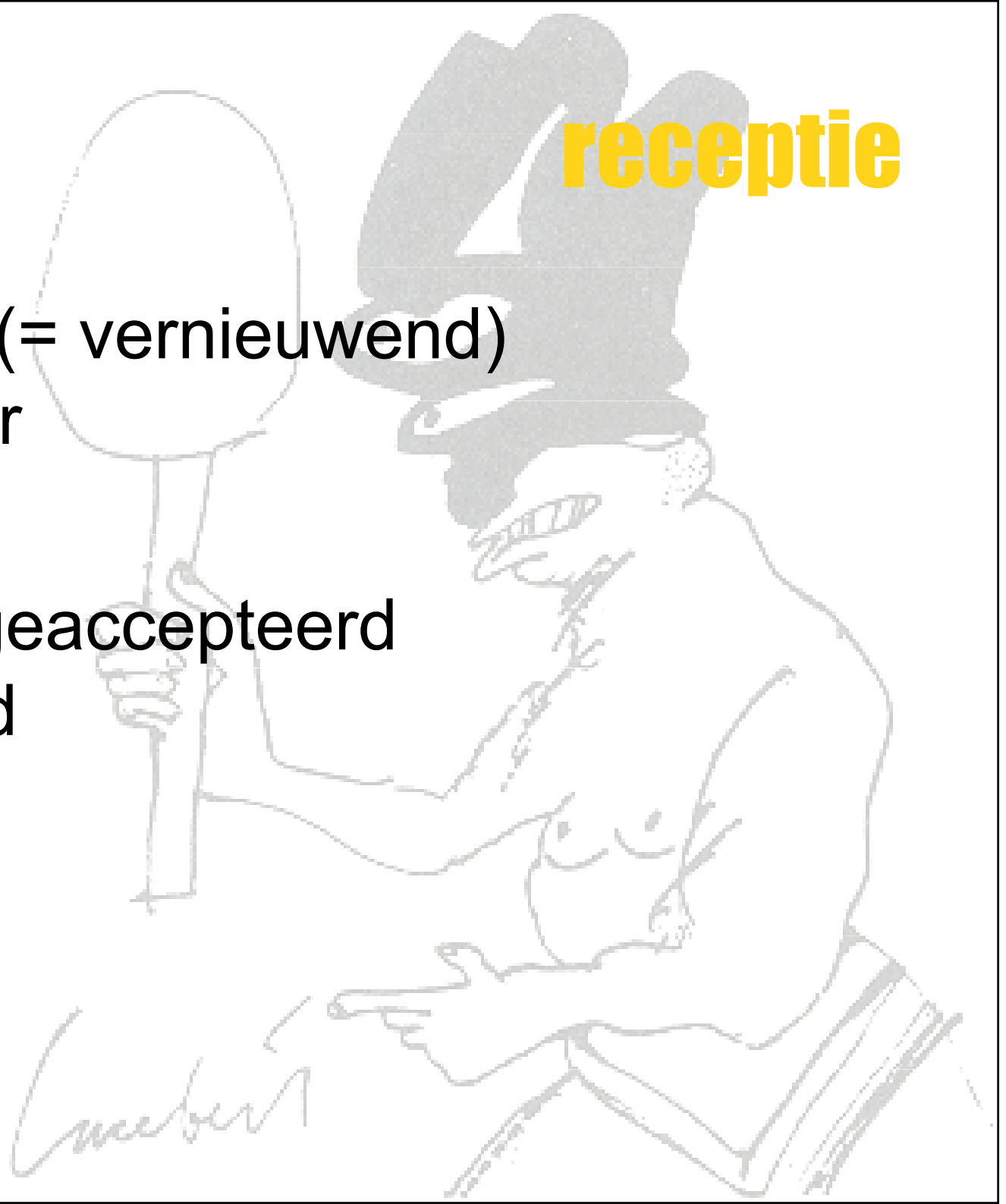

receptie

- Baanbrekend (= vernieuwend)
buitenstaander

vs.

- Tegelijk snel geaccepteerd
gecanoniseerd

inleiding

- “Hoe baanbrekend het werk van Lucebert (1924-1994) ook is geweest, in de pas verschenen *Verzamelde gedichten* van de 'Keizer der Vijftigers' valt vooral op hoezeer zijn poëzie geschiedenis is geworden. Een bundel als een concert van The Rolling Stones anno 2002: wel kwaliteit, maar niet langer vernieuwend.”
(Jos Joosten)

inleiding

- “Lectuur van de *Verzamelde gedichten* levert onvermijdelijk een feest der herkenning op. Het is opvallend hoeveel gedichten en regels Lucebert schreef die op de ene of andere manier in het poëtisch geheugen verzonken raakten: „ik tracht op poëtische wijze“, „de school der poëzie“, „ik draai een kleine revolutie af“ en noem maar op. Onmiskenbaar dringt zich -- zeker bij de vroege Lucebert -- een revolutionair elan op, waarvan je je kunt voorstellen hoe baanbrekend het moet zijn geweest in wederopbouwend Nederland.” (Jos Joosten)

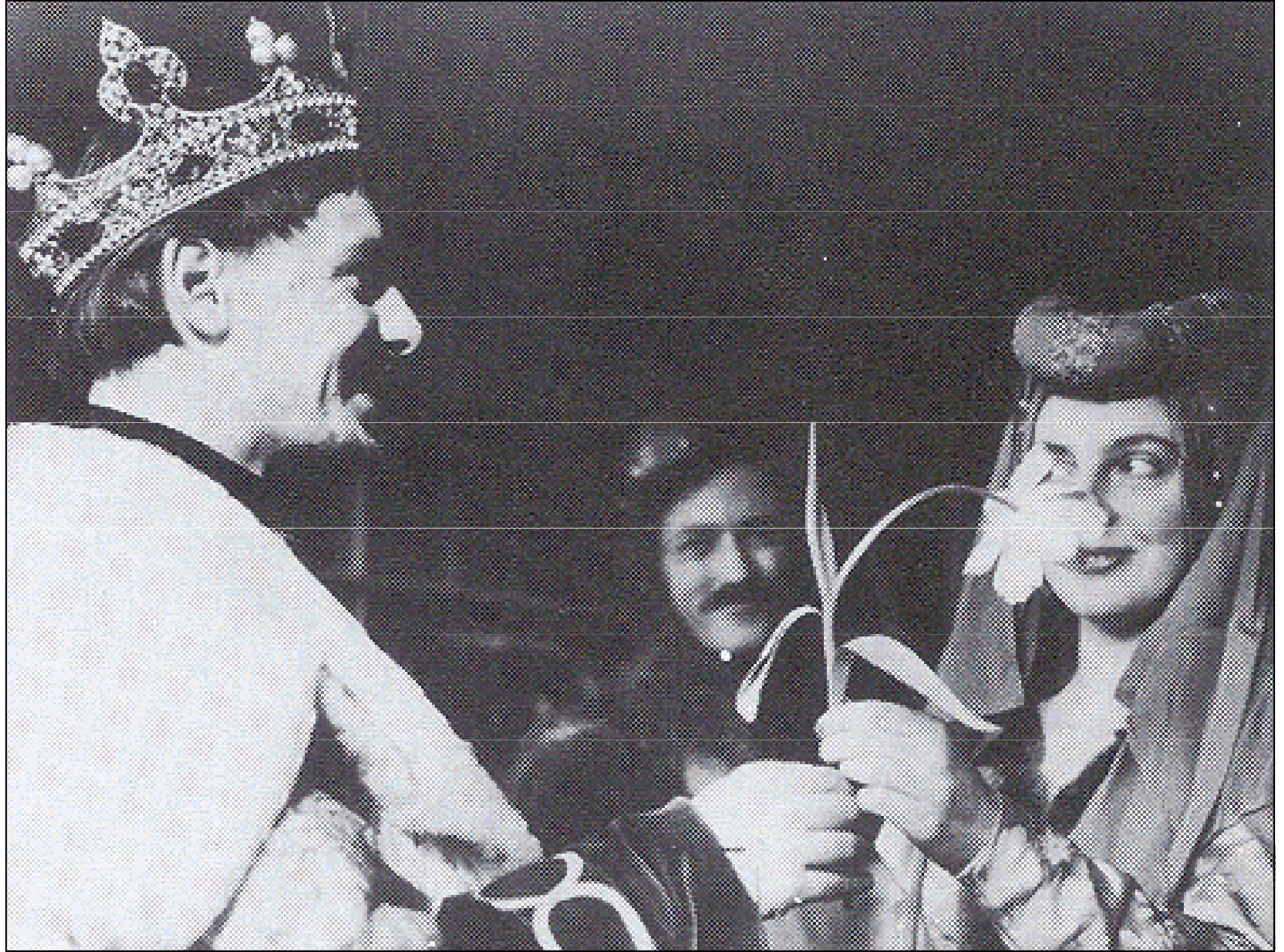

keizer

inleiding

- “Die tegenstelling tussen geaccepteerdheid en baanbrekerij duikt al vroeg op in de poëtische carrière van Lucebert (1924-1994). Klassieke kost in elk Nederlands schoolboekje is Luceberts publieke optreden als „**Keizer der Vijftigers**“: als keizer verkleed in theaterkostuum (met in zijn gevolg van hellebaardiers [= soldaten met (middeleeuwse) wapens] onder meer Remco Campert) trachtte hij in maart 1954 het Amsterdamse Stedelijk Museum te betreden. De politie verhinderde dit met geweld en ging Lucebert met de gummiknuppel te lijf. Bij het verhaal van deze geslaagde provocatie blijft altijd enigszins onderbelicht wat Lucebert daar ging doen: de prestigieuze Poëzieprijs van de Stad Amsterdam ophalen voor zijn debuutbundel *apocrief*. Dertien jaar later al ontving hij als jonge veertiger voor zijn hele oeuvre de P.C. Hooftprijs: „Volgens het oordeel van alle juryleden is Lucebert niet slechts een der belangrijkste dichters van onze eeuw, doch ook een der zeer weinige, die men op één lijn kan stellen met de beste dichters in het buitenland“, aldus het juryrapport. Bepaald niet de weg van de totale mislukking.” (Jos Joosten)

lucebert

- “de keizer der vijftigers”
- Provocatie, avant-garde

lucebert

vijftigers

vijf **5** tigers

5 vijftigers

- Remco Campert
- Jan Elburg
- Gerrit Kouwenaar
- Lucebert
- Bert Schierbeek

remco campert

U L Y S S E S C L A S S I C S

REMCO CAMPERT
Het leven
is verrukkelijk

remco
campert
tjesampie!
of
liesje in
luilletterland

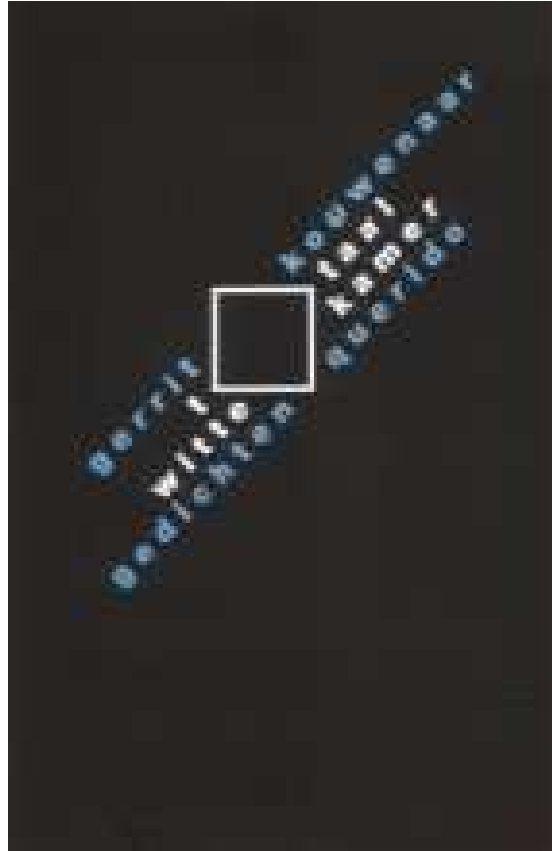

bert schierbeek

gerrit kouwenaar

andere bekende “vijftigers”

- Simon Vinkenoog
- Hugo Claus

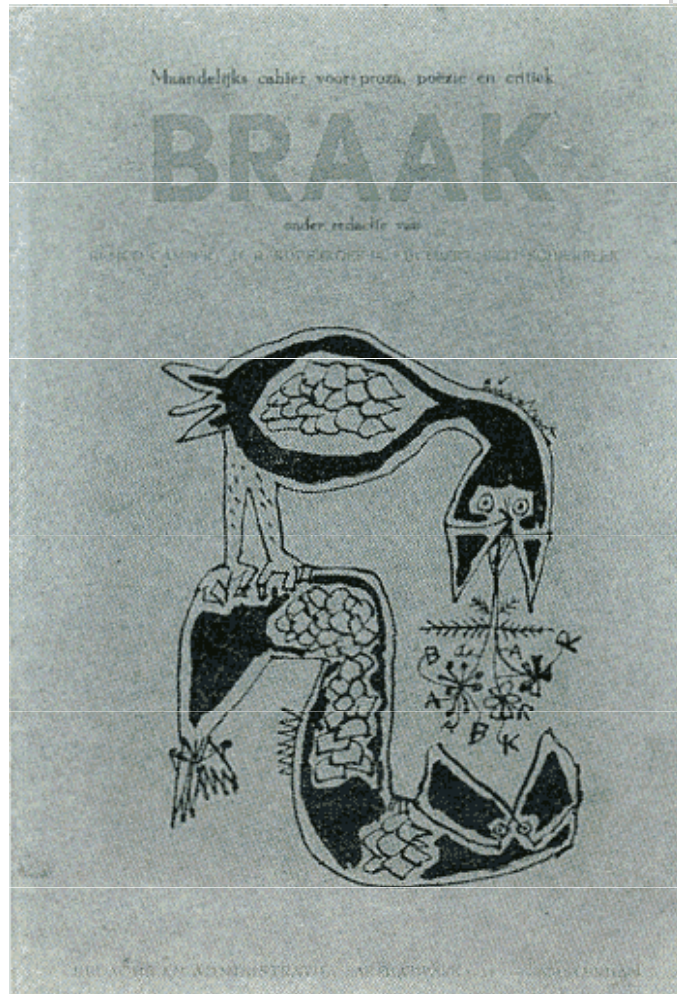

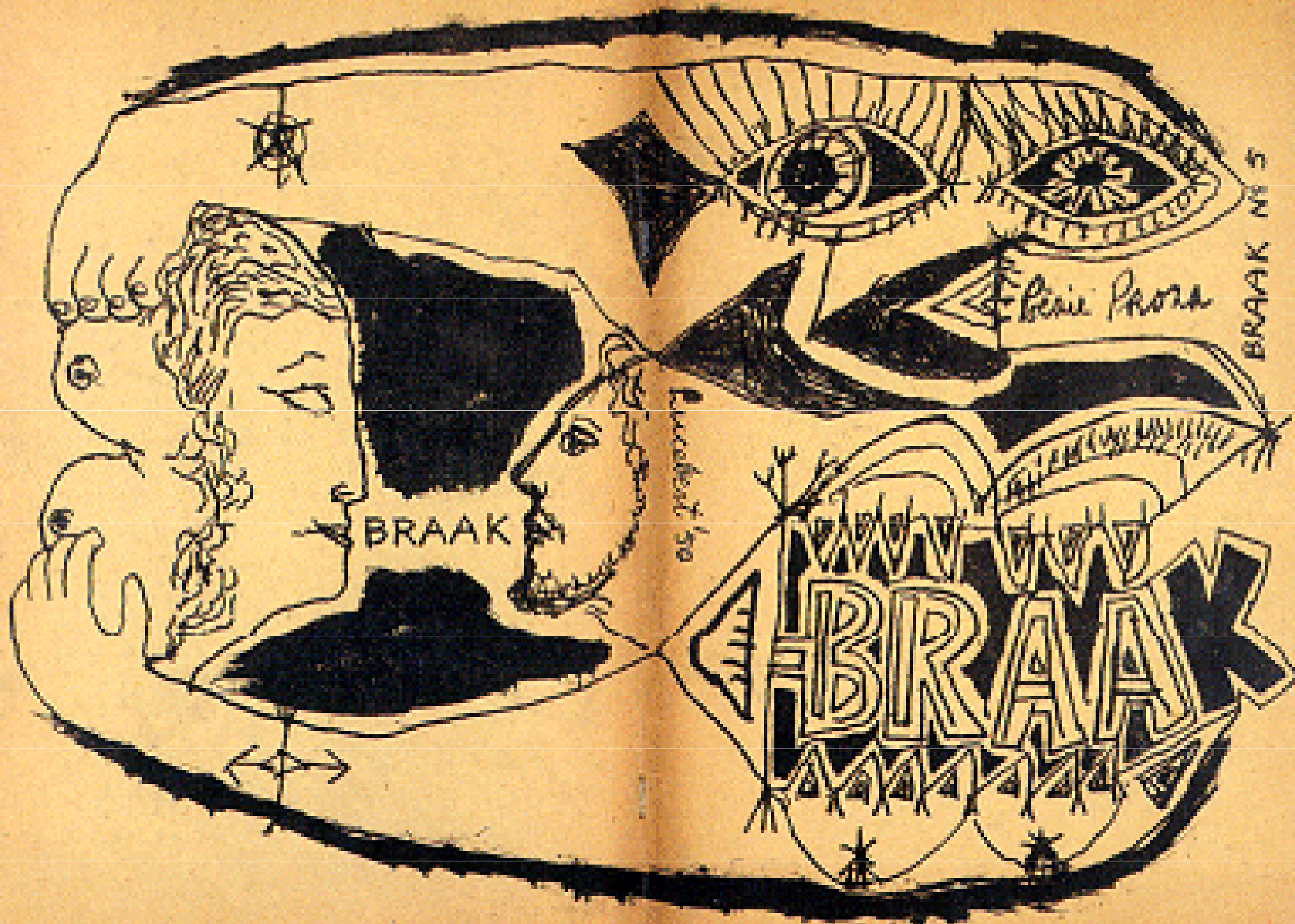
hugo claus

het tijdschrift *braak*

- Het tijdschrift van de Vijftigers

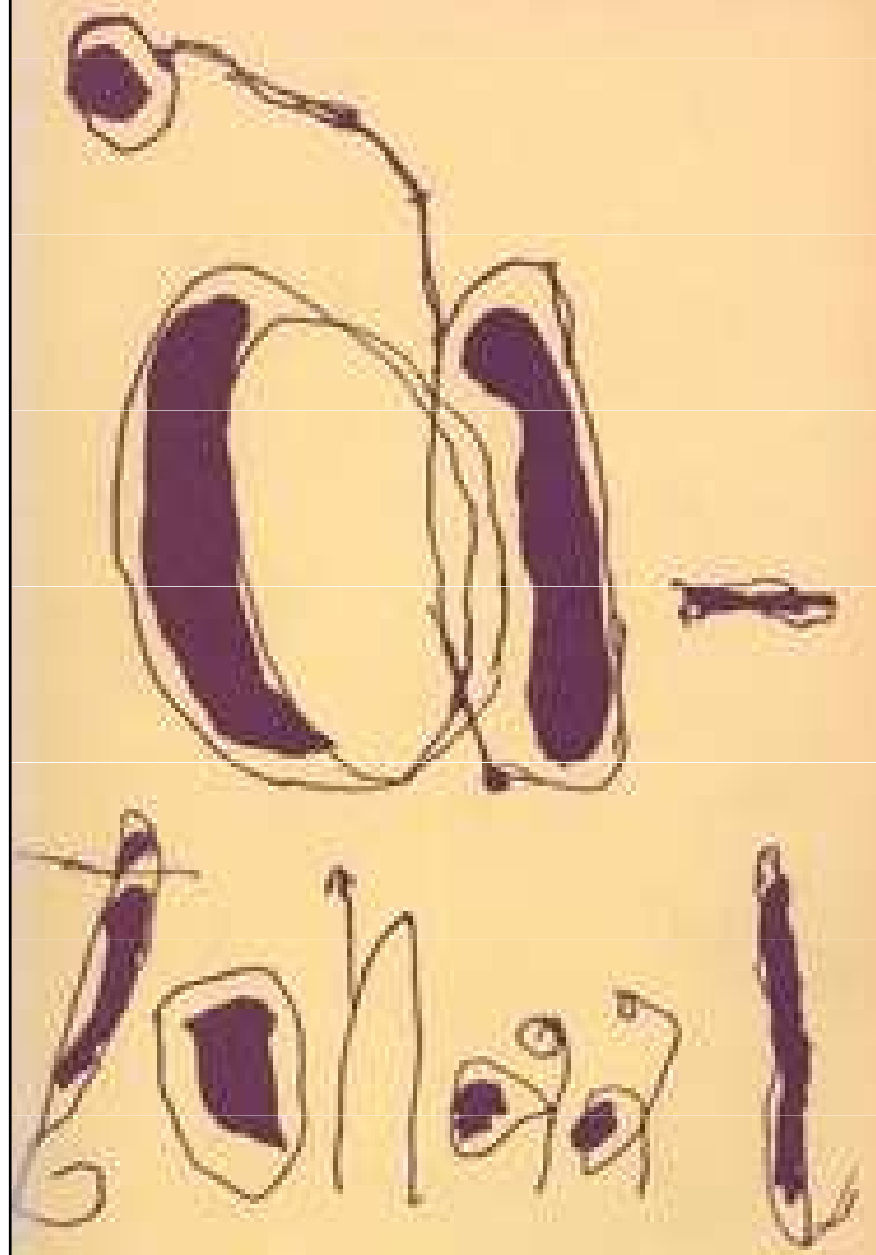
BRAAK

Beau Prou

ABRAAK

BRAAK N° 5

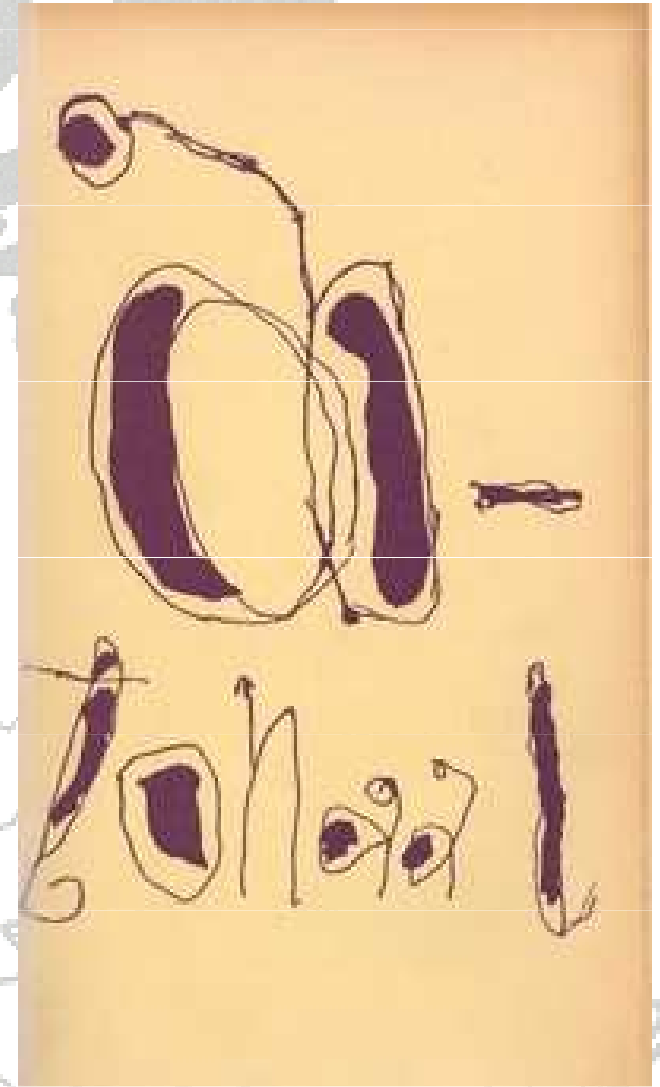
- Video “De Vijftigers” i.v.m. context:
<http://geschiedenis.vpro.nl/programmas/2899536/afleveringen/3388075/>
- Context na WOII (in Nederland géén WOI)
- Invloed buitenland (avant-garde!)
- Andere media: film, muziek (jazz), etc.

atonaal

- Bloemlezing Atonaal (1951)
- Samenstelling + inleiding:
Simon Vinkenoog

atonaal

- “In de jaren 1948-1949 echter verscheen in de letterkundige tijdschriften sporadisch werk van een generatie die in en na de oorlogsjaren was opgegroeid en volwassen geworden, en dat een radicale breuk inhield met wat tot dusverre in het nederlandse taalgebied als poëzie werd beschouwd.” (Simon Vinkenoog”)

atonaal

- “Wanneer nu de dichters van deze generatie trachten in en met hun tijd te leven en daar verslag van uitbrengen, een tijd die door twee wereldoorlogen en de verbijsterende ontmenselijking der wetenschap een eigen aanschijn kreeg, volkomen verschillend van alle andere perioden in de geschiedenis waarmee wij haar zouden kunnen vergelijken, dan sluiten deze dichters zich in hun poëtisch verslag nauw aan bij de ontwikkeling elders, en bij een levenshouding die als waarlijk internationaal gekenschetst kan worden. (Simon Vinkenoog)”

atonaal

- “Deze nieuwe poëzie is waarschijnlijk niet voor uitleg vatbaar, dit in tegenstelling tot de poëzie der generaties die deze dichters voorafgingen; elke psychologische, psycho-analytische of philologische verklaring moet op een gegeven moment onherroepelijk haar onmacht bekennen.”
(Simon Vinkenoog)

atonale poëzie

- “Aanduiding van de poëzie van de **Vijftigers** of **experimentelen**, gebruikt door S. Vinkenoog voor de bloemlezing uit de Vijftiger-poëzie *Atonaal* (1951). De term ‘atonaal’ is afkomstig uit de muzikwetenschap, waarmee wordt aangegeven dat een muziekstuk is gecomponeerd zonder een vaste grondtoon.”

http://www.digitalebibliotheek.nl/tekst/bork001lett01/lexicon_002.htm#A223

er is een lyriek die wij afschaffen

experimenteel

- De Vijftigers ~ de experimentelen
- Experimentele poëzie / atonale poëzie

Lucas

experimentele poëzie

- **Versus traditie:** “Poëzie die afwijkt van de traditionele poëzie, omdat de nadruk gelegd wordt op het experimenteren met vorm en inhoud (avant-garde).”
- **Vormexperimenten:** “Meestal wordt vooral met de vormgeving van het gedicht geëxperimenteerd: het loslaten van het rijm, het metrum, de regelmaat van de regellengte of van de strofenindeling en het gebruik van het wit.”
- **Inhoudelijke experimenten:** “betreffen veelal het loslaten van het logische (grammaticale) zinsverband, het gebruik van de vrije associatie, de autonomie van de beeldspraak, bijzondere klankeffecten e.d. Een gevolg van deze vrijere vormgeving is vooral een grotere ambigüiteit.”

(http://www.digitalebibliotheek.nl/tekst/bork001lett01/lexicon_006.htm#E154)

experimentele poëzie

- **Versus traditie:** “Poëzie die afwijkt van de traditionele poëzie, omdat de nadruk gelegd wordt op het experimenteren met vorm en inhoud (**avant-garde**).”
- Inspiratie < avant-garde (WOI, Interbellum)
bijv.: Paul van Ostaïjen

Lucas

experimentele poëzie

Negatieve reacties uit traditionele hoek:

- ‘weerzinwekkende en walgelijke woordenkraam’
  - de ‘ss die de poëzie is binnen gemarcheerd’
- < de traditionele dichter Bertus Aafjes over de nieuwe experimentelen

de poëzie van de vijftigers

- vrije vers
- weglaten van interpunctie
- fonetische spelling
- neologismen
- frequente homoniemen
- alliteratie
- assonantie

Luciebert

de poëzie van de vijftigers

- de metafoor!
- maar geen eenduidige metafoor => polysemie!
- een combinatie van schijnbaar onverenigbare elementen

Lucebert

de poëzie van de vijftigers

zo

*Tot over zijn oren verliefd zijn op iemand
Woordspel: verloofd (net vóór het huwelijk)

ben ik tot over mijn oren verloofd met het licht

het licht koopt mij op

loopt op mijn tred mijn hals mijn haar

* Tred = manier van lopen

een mars van mens

de echte mens die wenst

Lucebert, *apocrief / de analphabetische naam* (1952)

Lucebert

de poëzie van de vijftigers

geluk is

een kamer leeg een kamer doods

*Ledikant = (archaïsch) bed

met roestend ledikant schilferende spiegel bladderende nachtspiegel

*Nachtspiegel: po, pot om in te plassen

handdoeken vol doortastende gezichten zeegezichten en peren

*Doortastend: iets flink aanpakken, iets heel goed doen

Tasten = voelen

Lucebert, *val voor vliegengod* (1959)

Lucebert

de poëzie van de vijftigers

- de autonomie van de taal
- aanvaarden 'dat taal niet alleen een tekensysteem en een communicatiemiddel is dat naar transparantie streeft, maar ook een ondoorzichtig kluwen van hele en halve, mogelijke en onuitgesproken, verenigbare en onverenigbare betekenissen.' (Hugo Brems, *Altijd weer vogels die nesten beginnen*, 2006, p.126)

A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C

LA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
A COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
LA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
LA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C
LA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COB
OIRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA COBRA C

cobra

cobra

- **C**openhagen - **B**Russel - **A**msterdam

Cooper

cobra

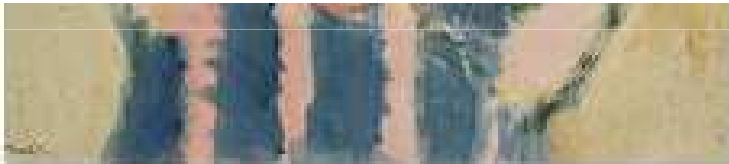

CoBrA, een gevaarlijke slang?

Een cobra is wel degelijk een gevaarlijke giftige slang. Maar het woord CoBrA staat ook voor de afkorting van de Franse namen van de steden: Copenhague, Bruxelles en Amsterdam. Uit deze drie steden kwamen de kunstenaars die op 8 november 1948, tijdens een groot internationaal kunstenaarscongres in Parijs, de CoBrA groep oprichtten. Een opgerolde slang wordt het symbool van de beweging.

In het Parijse café Notre Dame ondertekenden Asger Jorn (uit Kopenhagen), Joseph Noiret en Christian Dotremont (uit Brussel) en Constant, Corneille en Karel Appel (uit Amsterdam) het manifest: 'La Cause était entendue' (De zaak was beklonken). Dit manifest, opgesteld door Dotremont, was een reactie op een verklaring van de Franse surrealisten die 'La Cause est entendue' (De zaak is beklonken) heet. Dotremont maakte in zijn betoog duidelijk dat zij het niet meer eens zijn met deze Franse kunstenaars. De CoBrA kunstenaars wilden een nieuwe weg inslaan: zij wilden zonder vooropgezet plan en met veel fantasie werken. In september 1951 werd de CoBrA beweging officieel weer opgeheven. In de korte tijd van haar bestaan bracht CoBrA een vernieuwing in de moderne kunst in Nederland teweeg.

cobra

De manier van schilderen

De CoBrA kunstenaars schilderden direct en spontaan. Net als kinderen wilden zij zonder vooropgezet plan werken en met veel fantasie en kleur. Zij zetten zich af tegen de regels van de kunstacademie en streefden naar een ongedwongen kunst. Ook probeerden zij allerlei materialen uit. Het experiment stond voorop. De Deense CoBrA kunstenaars zijn al ruim voor de oorlog aan het experimenteren. Asger Jorn moedigde Constant Nieuwenhuys aan hetzelfde in Nederland te doen. Op 16 juli 1948 richtte Constant samen met o.a. Karel Appel en Corneille de 'Nederlandse Experimentele Groep' op, die op 8 november 1948 overging in de CoBrA groep.

Kenmerkende onderwerpen

Het dier zoals een vogel, kat, hond, slang is een favoriet onderwerp. Fantasiebeesten en fantasiewezens zijn ook zeer geliefd. Sommige wezens zijn een combinatie van dieren en mensen.

cobra

museum

amstelveen

voor moderne kunst
museum of modern art

CoBrA 60

Knoeiers Kladders Verlakkers

Scribblers Daubers Cheaters

KAREL APPEL, CONSTANT, CORNELILLE, EUGÈNE BRANDS, ANTON
BOGSEKENS, LUCBERT, THEO WOLVECAMP, JAN NIEUWENHUIS,
SHINKICHI TAJIRI, PIERRE ALECHINSKY, CHRISTIAN DOTREMONT,
REINHOLD, JACQUES DOUCET, RAOUL USAC, JEAN-MICHEL ATLAN,
GEORGES COLLIGNON, POL BURY, JOSEPH ISTLER, STEPHEN
GILBERT, WILLIAM GEAR, K.O. GÖTZ, C.O. HULTÉN, ASGER JORN,
HENRY HEERUP, ELSE ALFELT, ERIK ØSTVAD, EFLER BILLE,
MOGENS BALLE, ANDERS ØSTERLIN, CARL-HENNING PEDERSEN,
EGILL JACOBSEN

18.10 2008 – 25.01 2009

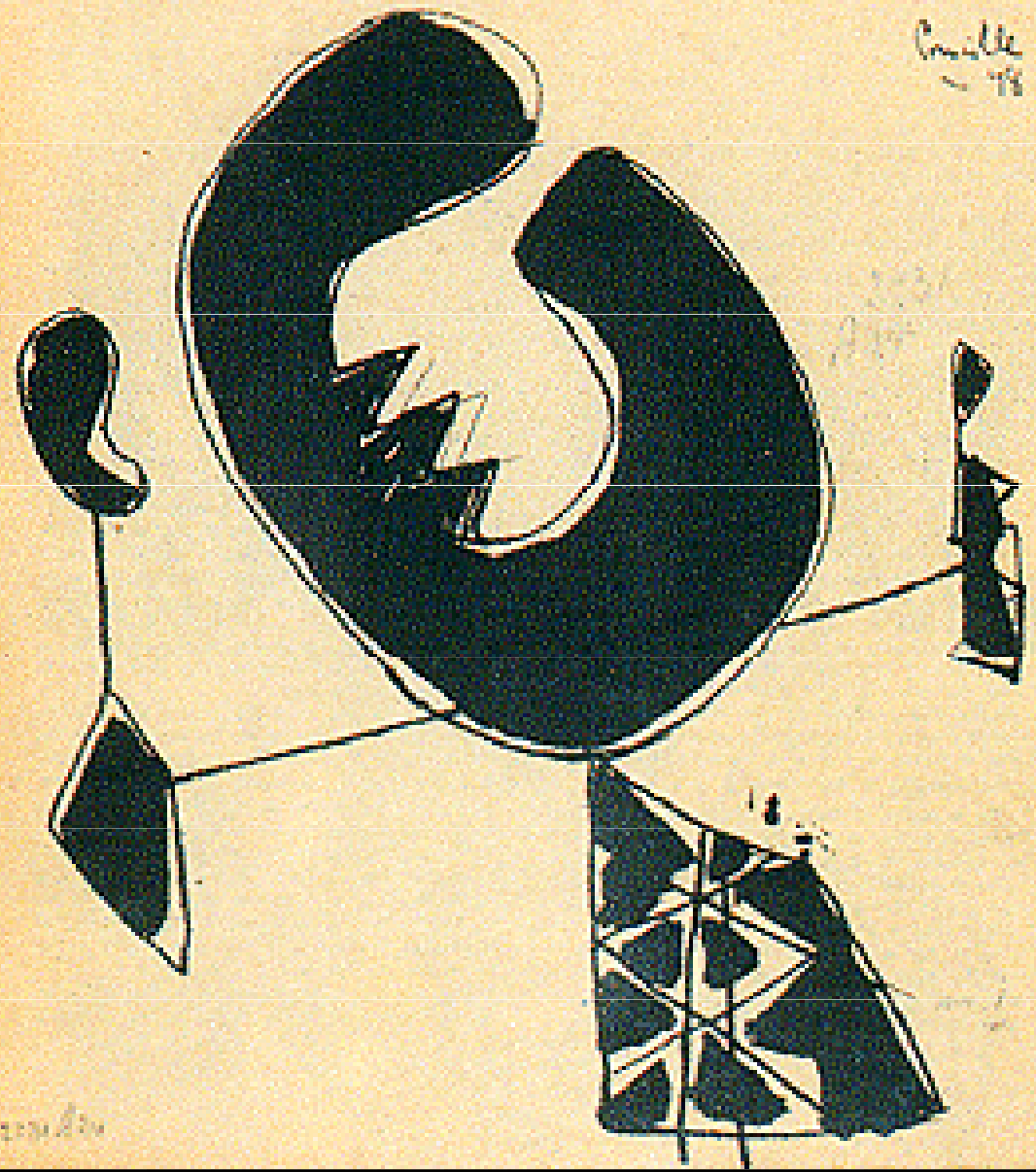
Sandbergplein 1 020 5475050 www.cobra-museum.nl

© Cobra Cobra Museum is a joint venture with Stedelijk Museum Amsterdam and Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam. All rights reserved.

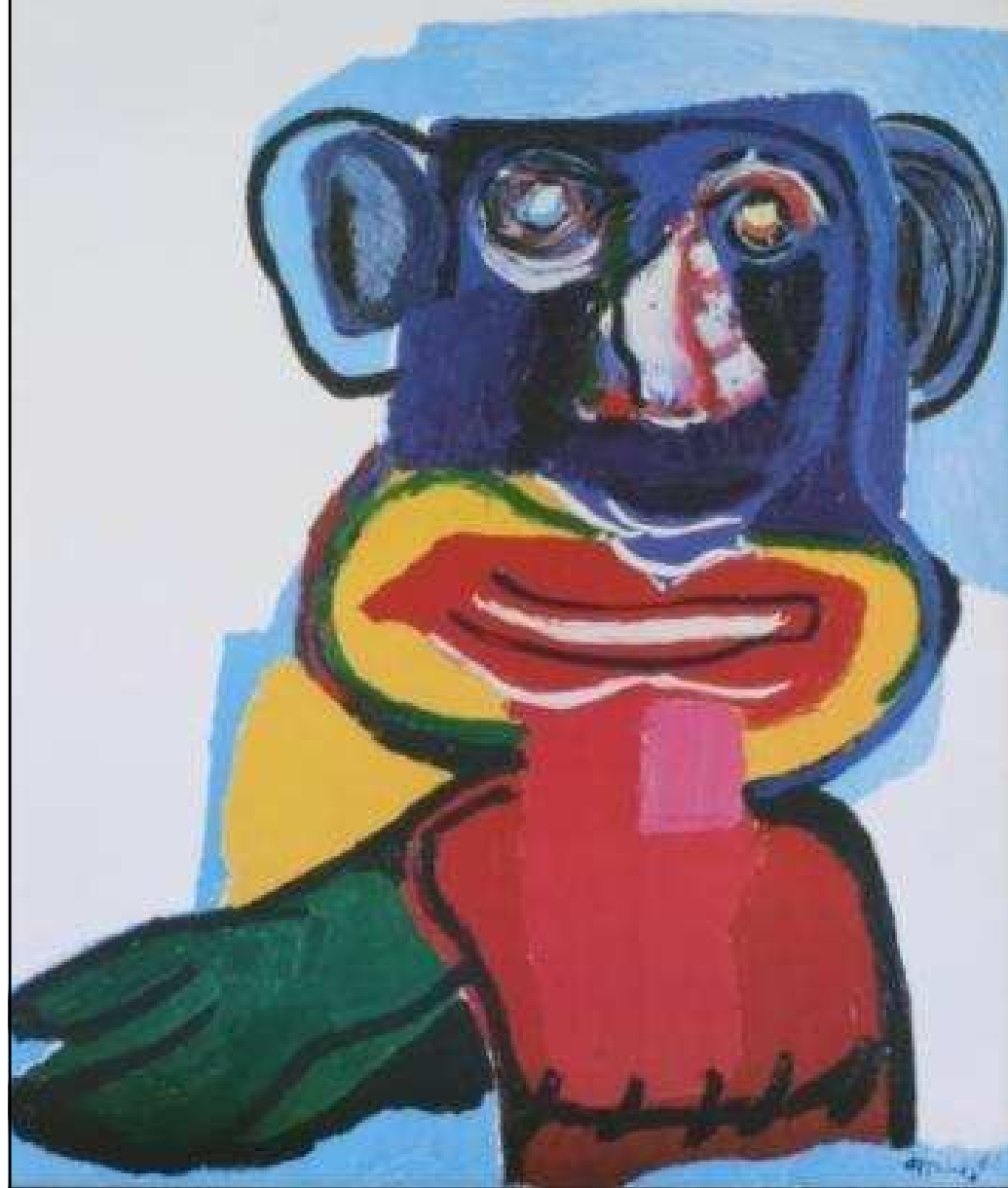
REFLEX

ORGAN VAN DE EXPERIMENTELE GROEP IN HOLLAND.

*Conille
- 78*

1978

MUSEUM OF ART

FORT LAUDERDALE

KAREL APPEL

MARKTPLAATS.NL

109/200

Bacon

Cornille

Lucebert

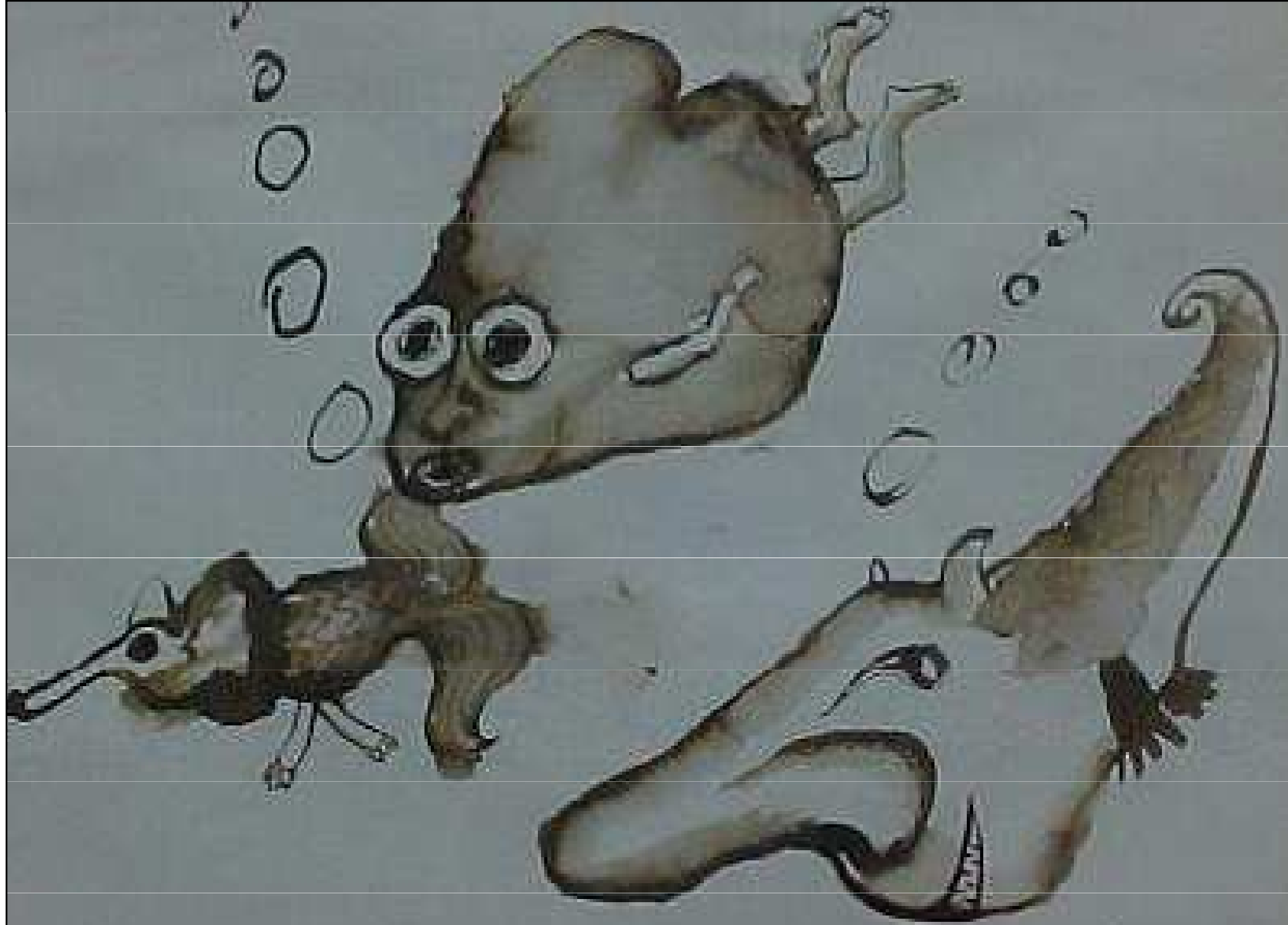
schilder dichter fotograaf

stedelijk museum schiedam

28 januari | 3 juni 2007

2011

lucebert < cobra

- Lucebert: schilder, dichter, fotograaf
- Lucebert & Cobra
- Kunstopvatting Cobra ~ poëtica Lucebert
- Bespreking [ik tracht op poëtische wijze]
- Video http://nl.youtube.com/watch?v=AmqBjmVS_Ls (LUCEBERT, Tijd en Afscheid: Johan van der Keuken)

Lucebert

poëtica

ik
ik
mijn

mijn
mijn
ik

lucebert:poëtica

- Expliciete poëtica
  - > poëticale gedichten
- Impliciete poëtica

sonnet

- Het volmaakte sonnet
- Tegelijk ridiculiseert Lucebert het sonnet
- Traditie/experiment

Lik tracht op poëtische wijze!

- Bespreking [zie Cobra, video]

school der poëzie

- Bespreking

gedichten

ik draai een kleine revolutie af

- <http://www.virga.net/lucebert/> [poem read by the artist himself]

Lucebert

herfst

- [action poem – Lucebert giet na de aankondiging van de titel “herfst” een glas water over zijn hoofd]

Lucebert

ossip zadkine

- Referaat Dagmara

- Referaat Petr

